Број 76. У Новом Саду, у среду 5. априла 1900. Год. XXXV.

„Застава“ излази: сваки дан осим понедељника и дана за свецем

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот., на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију и Немачку: на четврт године 9 круна, а за све остале стране земље на четврт год. 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 60 потура сваки пут.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Нема Срба!

Тек је неколико недеља, како је у великом делу „Az osztrák magyar monarchia irásban és képben« (Аустро-Угарска монархија у речи и слици) изашла прва свеска о Босни и Херцеговини. Ми смо још онда питали, од кад су Босна и Херцеговина утеловљене аустро-угарској монархији, кад могу да нађу места у овом више, него полузваничном издању.

Од оно доба па до сада изашло је брзо једна за другом још пет свезака о Босни и Херцеговини, а то је у овој прилици таква журба, каква се није још опажала код оних 346 свезака, које су до сада изашле. Док свеске, које говоре о разним земљама аустро-угарске монархије, иду лаганим редом, дотле свеске о Босни и Херцеговини излазе са неком чисто неразумљивом журбом.

Човек мора и нехотице да се пита: Шта ли значи ова више но полузванична књижевна анексија Босне и Херцеговине? Ми смо ту књижевну анексију забележили, чим се појавила; сматрамо за дужност да нагласимо и ово њезино нагло продуживање.

Па не само то. Значајно је, јако је значајно, да у свима досадањим свескама о Босни и Херцеговини не само што се хвали управа, него се узноси постојеће стање до крајњих граница. Човек чисто мора помислити, да ће Аустро-Угарска тек онда постати културна земља, кад себи присаједини Босну и Херцеговину, толико су у овој књизи Босна и Херцеговина напредовале. Читајући, долази човеку на памет да се запита: Па кад је Калај тако дивно извршио мисију и уредио Босну и Херцеговину, онда је мандат Аустроугарске постигнут, и она би могла мирном душом да оданде изађе напоље.

Оно што смо већ код I. свеске приметили, продужује се стално и у осталим свескама: Нема Срба! У свих 5 свезака бар да је један једини пут споменуто име Србин. Тамо нема Срба, има само Босанаца и јужних Словена. Кад се узме у обзир, да је ово дело написано под надзором самога Калаја — тако је бар речено у уводу — онда нам се јасно показује правац Калајеве политике Управо, није то ни правац Калајеве политике, него је нешто више од тога, јер ко прочита у томе делу и оно што је писано о Далмацији, видеће исти правац и исту намеру: Нема Срба! Јер се и у свескама о Далмацији не спомиње нигде та „омражена реч“, него су и у Далмацији јужни Словени.

И кад видимо све ово, онда је јасно: Је ли истина, да се наш народ намерно прогања и да се онима, који хоће да су Срби, мери другом мером. Бадава се говори, да су сви пред законом једнаки, кад ето нас Срба и не сме да буде. Ко прати ово дело о аустро-угарској монархији, томе је упало у очи, да до сада још није изашла ни једна једина свеска о Хрватској и Славонији. Нема сумње, да је ту негде запело. И да још није решено питање: Има ли у Хрватској и Славонији Хрвата и Срба, или само Хрвата, или само јужних Словена.

Ко све ово узме у рачун, томе је јасно, каква струја данас влада и чему се од данашњих меродавних политичара можемо надати.

Опет о премештају осуђених радикала у кладовски град.

Београд, 3. априла.

Срео сам се случајно с познаником, који је пре месец дана пролазио кроз Кладово, и од зидара, који су за осуђене спремали ћелије чуо ово: На истом су месту у ваљкадање време — турско или још старије — биле такође ћелије. За шта су служиле незна се поуздано, али су зидари, копајући земљу и чистећи налазили делове људских костура. Смрад је увек био несносан, нарочито од кад је време отоплило. Где су се могли иструли делови још одржати, замазани су само малтером, а где не, зидали су из основа. Испред сваке ћелије, или боље дуж свих ћелија је подигнут висок зид, тако да сунце не може бацити зраке у ћелију. Растојање између ћелијских врати и тог зида је свега три корака. И то је сав простор којим се осуђеници сваки за се могу по пола сата дневно проћи, ради ваздуха и сунца, па и то не дуж целог ходника, но сваки само испред своје ћелије, где им је још и заход. Сваки има засебна чувара.

Дакле ови су људи живи сахрањени, зазидани. Прво, они ни оном чудовишном пресудом преког суда нису осуђени на ћелијски затвор и кад се тај затвор примењује на њих, то је ново безакоње и варварлук најужаснијег облика. Али све и да јесу, те ћелије треба да су направљене за обитавање људи. У овим данашњим, и најскромнији „излив“ владалачке милости доћи ће на нове свеже костуре или на излуделе људе. Зашто да несретна садања Србија на улазу у нов век мори своје грађане, па ма били најљући грешници, на начин, који ако је постојао само у времену инквизиције или у млетачким тамницама. Зар није било и човечније и краће осудити их и на смрт.

Има такођер гласова: да је ово извршење једног дивљег плана раскраљевог да се опрости ових људи, на име: кад затворени увиде да више немогу издржати, пружиће им се мамац да беже и том приликом побиће их све И несретни људи можда ће се дати преварити у очајању и бежаће. А да има ко извршити то дивљаштво, сведочи нам што је командант кладовског града Милан Јовић, који је у Горачићу пре шест година направио људску касапницу.

Један заборављен српски манастир.

У „Застави“ од уторника број 69. под насловом: „Српско-румунско питање и Саборски Одбор“ дознадох, да је саборски одбор решио да прикупи све списе што се односе на манастир Ходоше тако да покрене парницу против Румуна јер су Румуни отели исту српску задужбину.

Ако ми славно уредништво дозволи

ПОДЛИСТАК

О УМИРАЊУ.

(Предавање професора **Нотнагела** у Бечу.)

Чувени лекар бечки, клиниста и професор Нотнагел, држао је ових дана у Бечу врло занимљиво предавање о умирању. — »Умирање — вели Нотнагел — страшна је реч, од које хвата многе људе страх и ужас. Осим људи, који су одушевљени сазнањем о извршеном великом делу, обухваћени дубоким верским осећајем, или који су много година патили од какве боље и који гледају у смрти крај својим мукама — већина људи замишља смртни час као страшан час, пун терета и очаја. У нами се налази силна тежња к животу и највећи јунаци тешко се растављају са »слатким животом«. Чудновато је, да се многи боје не толико саме смрти, колико процеса самог умирања. У машти својој гледају они слику мучне агоније, последњу борбу живота са смрћу, коју је сваки видео више пута у свом животу, у часу кад смрт, као свршени чин, приказује прелаз из овога у вечни живот. Шта је то умирање? Једна од промена у животу, кад у нашем телу постепено или у једанпут престаје живот. Отуда се рађа питање: А шта је то живот у опште? То опсежно питање треба оставити, да га реше научењаци и мудраци. Већину људи занима судбина људи и они траже одговор на питање: Зашто ми морамо умрети? Ретко ко од људи умре природном смрћу — и то није бесмислица, кад се узме та реч у научном смислу. Безбројни милијуни људи гину од утицаја спољашњих сила, од повреда и несрећа сваке врсте: земљотреса, поплаве, глади, уједа змије и дивљих животиња, а понајвише од рата. Један статистичар је израчунао, да је за историчко доба погинуло у ратовима око седам милијарди људи. Три четвртине људи умире од болести, међу којима игра главну улогу сушица (туберколоза), која пре времена гони у гроб читаву седмину рода човечанског. Не искључујући ни старце, који такође умиру понајчешће од болести, може се рећи, да само неколицина од милијуна умиру природном смрћу, од постепене изнемоглости свих удова, кад се живот угаси као лампа, у којој је истрошено све градиво. Младост, развитак и смрт човечанског живота — то је једна од највећих тајни. У опште се мисли — да живот престаје са последњим уздахом. Нотнагел наводи читав низ примера, којима приказује процес умирања од тешких болести, од изненадне укочености срца, капље, запаљења плућа, бубрега и др и завршује најзад, да умирање у многим случајевима није тако страшно, као што изгледа на први поглед, те познавајући ствар, Нотнагел види тамо мирно успокојење, где човек необавештен гледа борбу и ужас. У огромној већини случајева смрт долази кад срце, тај верни и неуморни радник за целог живота, престане да храни крвљу све друге удове. »Догод та велика жива машина — срце — може да се креће (па ма како слаба била), човек може да се одржи у животу и тек, кад срце престане да ради наступа смрт. Мефистофел је имао право, кад је рекао, да је живот човеков у његовој крви. Кад срце престане хранити удове нашег тела крвљу ови изумиру. Остављајући песницима и мудрацима област душевних страдања, која изазивају умирање, а као горки осећај растајања са сродницима и блиским пријатељима, као тешку бригу о онима, што остају у животу, као грижу савести и мучну неизвесност што се тиче живота с оне стране гроба, професор Нотнагел пита:

Изазива ли умирање мучне телесне болове? Не маштом но сасвим знанствено се даје одговорити на ово питање. Узмимо заповедника једног војничког одреда, који напада. У њега су сви осећаји и воља усредсређени у једној тежњи к једном циљу, и наједаред погођен куршумом у главу он пада мртав. Ту беше умирање са свим без бола; он шта више није осетио бола, ни кад се куршум дотакао лубање, јер је изгубио свест пре, но што је чувство удара достигло до средишта свести, јер се куршум много брже креће, но што живци могу да спроведу раздражај до мозга у глави. Таква без бола је смрт од удара масивног тела, као што је пад скеле. Смрт од ножа на гиљотини и удара мача, који брзо изгоне крв из мозга, такође је сасвим без бола, јер мозак, кад није орошен крвљу, не осећа ништа. Трзање мишића на лицу и укоченост тела немају ништа са свешћу. Смрт од електрицитета је бржа но ма који други процес. Има многобројних утопљеника, који су повраћени у живот вештачким дисањем. Неки од њих говоре, да нису ништа осећали, други шта

имао бих и ја нешто рећи у погледу истог питања. — Не далеко од Арада лежи манастир Гај који носи име св. оца Симеуна столпника и који је манастир сада такођер у румунским рукама а зидали га пак по причању наших старијих, браћа Јакшићева. Манастир тај има и 360 јутара земље. У исти манастир су Срби са Румунима заједно одлазили на богослужење све до 1870. год. и онда су Румуни једнога дана истерали ондашње Србе говорећи: од данас немате ништа тражити у њему. То се онда догодило када је покојни епископ Ивачковић био у Араду као епископ, те је онда о деобама између Срба и Румуна прешао на влашку страну и остао румунски епископ. Године 1870. лицем на Преображење Господње пошаље исти епископ Ивачковић румунског проту по имену Рац у предграђе Арад-Гај, где се исти манастир налази, те овај изјави пред Србима, да од данас никаква права немају више у манастиру, и од данас се више неће служити српски него само румунски. Овде морам приметити, да се све донде једне недеље српски а једне недеље пак румунски служило. Срба је у оно време било више него Румуна али бадава кад су они јачи били и Србе истерали на поље. Наши дедови у оно време нису се никоме потужили, па тако је све то остало у румунским рукама Срби нису из манастира добили ни пребијене паре шта више и све црквене књиге и црквене ствари још и дан данас се тамо налазе, а има много црквених ствари, као иконе, литије, барјаци, звона, на којима се још и дан данас налазе српска слова. Има много Срба, који нису ни чули за име овога манастира, па можда и саборски одбор не зна или можда не ће да зна ништа о њему, те не би било згорег, када би се и за овај манастир списи скупили, који се за цело налазе код саборског одбора, и то не одуговлачећи ствар, јер скоро ће се навршити 30 година.

За исти манастир патријарх Георгије Бранковић зна, јер још када је био епископ Темишварски посетио га је и разгледао, али је ваљда заборавио.

За сада доста а скорије ћу вам послати и надписе што се налазе на звони и на појединим другим црк. стварима.

(Молимо. Ур. „Заст.“)

У Арад-Гају, 30. марта 1900. год.

Сава Савин,
колар.

Политички преглед.

Аустријски покрајински сабор и састаће се крајем ове седмице, како би могли за недељу-две дана посвршавати своје послове, ако би пре делегација морао да се држи државни сабор, да се посаветује о привредним поднесцима

Састанак царева — руског и немачког. „Нови бечки Тагблат“ пориче гласове о састанку руског и немачког цара. Немачки цар ће, вели, после похода нашег цара и краља, да оде на 14 дана у Лотарингију, а за тим у источну Турску, откуда ће 31. маја у Берлин. Цар Никола ће пак у јулију бити у Копенхагну.

Немачка и Пољаци. Лист пољских конзервативаца у Кракови „Час“ пише поводом пута нашег цара и краља Фрање Јосифа I. у Берлин ово: „Како осећамо за сада потребу, да се одржи тројецарски савез, то у овој ствари потпомажемо политику грофа Голуховског. али не можемо а да не опазимо, да се немачка спољашња и унутрашња политика ни мало не слажу. Таква политика не може остати без последица. И до год је влада у Берлину у рукама немачких шовиниста, који прогањање народности сматрају за политичку догму, све дотле ће словенски народи у Аустрији сматрати пријатељство Немачке само као пролазну политичку корист“.

Промене у политичким личностима. У загребачким политичким круговима владине странке говори се да ће скорим наступити неке промене у политичким личностима у Аустрији. Мисли се, да ће гроф Голуховски, министар спољашњих послова одступити, а на његово место да ће доћи заједнички министар финансија Калај. За заједничког министра финансија дошао би гроф Куен Хедервари, троједнички бан, а његово место би заузео осечки жупан гроф Теодор Пејачевић. Ово се говоркало, веле, још јесенас, ал' сад ће збиља да наступи.

Устанак у Индији. У Индији је букнуо устанак, који с обзиром на енглеске неприлике у Јужној Африки, тим већ ма баца у бригу енглеске политичаре. Рајтеровој агенцији јављају из Бомбаја ово: Због букнулог устанка у Капуру, дистрикту урођеника, прети велика опасност. Магазини и памучарасувача пали су као жртва урођеника. Убијено је петнаест особа, међу овима пет полицијских чиновника, које су устаници бацили у ватру. Морала је измаширати војска. јер је становништво врло ратоборно расположено. Патроле иду кроз варош и чувају суваче и фабрике.

---

† Паја Путник
јунак и књижевник српски.

У Београду умро је редак човек, велики јунак и књижевник српски: Паја Путник. Ова вест потрешће не само родбину врлог покојника, не само многобројне пријатеље његове, него и познанике његове, а слободно се може рећи, да у Србији нема детета, коме он није знан.

Родио се 25. јула године 1828. у Новом Селу. Отац му тада беше у Новом Селу учитељ. Отац му је као нејаком још детету, певао песму: „Марко пије уз рамазан вино“; и како је Марко „стерао цара до дувара.“ А у млађану душу му је садио своју девизу живота: „Нема ништа слађе од вечере с правдом стечене.“

А српска песма вели: „Што је пијано Туре говорило, то тријезно беше учинило“; тако и Паја: што му је деда у душу млађану и нејаку садио, то га је и овако старог затекло. Никада ништа није вечерао, што није с правдом стекао.

Гимназију је свршио год. 1848. и отишао је почетком октобра исте године — са ванредно сјајним сведоџбама (из свих предмета „Eminens primus“ само из веронауке прост „Eminens“) у сегедински лицеј у прву годину филозофије.

1847. године и опет почетком октобра отишао је у другу годину филозофије на универзитет у Пешту.

Као ђак је ту у Пешти пред лицем свих Мађара сам изнео барјак 1. маја 1848. год., те тако дао знака борби за слободу. Шта је све још радио у Пешти као и „генезис“ мађарске револуције и српске контра револуције; свој рад у Карловци; ступање у усташку војску; течај прве битке код Ечке 28. јуна, своје рефлексије у тој битци, а и кратак живот војводине српске описао је старац сам у свом делу „1848. год.“ Ове се ствари налазе у његовој оставини. Покојник их није могао штампати, недостајало му је новаца, али се надамо, да ће оне угледати света.

У рату од год. 1848. служио је у Ш. батаљону панчевачке XII. граничарске регименте и са овим је батаљоном учествовао у свим његовим бојевима изузимајући два боја: на Перлезу и пре тога пад и узимање Темерина, јер је тада тешко оболео био.

Два његова витешка дела учињена и извршена у овом рату у битци на Јарковцу 3. децембра 1848. г. и у бој на малом Сомбору 10. марта 1843. год. укратко је описао српски јунак Јоца Стефановић витез од Вилова у својој повесници овог рата „Из живота итд.“

Прво његово јунаштво описао је најбоље један официр.

„Када је зора почела свитати, одузели бесмо од непријатеља два топа, што је у Јарковцу изазвало грдан страх. Па ипак је Дамјанић био изврстан вођа. У каналу беше воде само до колена. Његове резерве са ове стране обале прегазили су на источној страни места канал и провукоше се између јужног краја села и нашег положаја и развише се у три линије, две стрељачке инфантерије и једну коваљерију. Топови беху у шанчевима. После жестоке међусобне пуцњаве ућута бој, као по договору на свима тачкама бојног поља. Книћанин се, уморен ноћном борбом. био уставио на нашем крајњем левом крилу. Већ је било са свим свануло.

Посред ове тишине и међусобног посматрања зачу се иза средине Јарковца, више непријатељског трећег одељења пуцњава из пушака, која се није чула са једног истог места, већ се све више и више источно повлачила.

Ја сам наредио најхрабријем момку нашег корпуса, моме батаљонском ађутанту из прве битке, Паји Путнику, да се са 50 момака добрих стрелаца брзо пробије кроз непријатељске предстраже, заобиђе његово лево крило, па да се поред њега неприметно провуче до моста, који по сред села води преко канала; тамо да се учврсти, па чим ми са фронта потиснемо непријатеља, да поубијају коње, што вуку непријатељске топове.

Да је овај јунак своју задаћу добро схватио и храбро извео, сведоче нам освојени топови. Али сада се он сам нађе са својом малом четицом посред непријатеља, опкољен од три непријатељска одељења и беше изгубљен. Она пуцњава допире од његове мале четице, која хоће по што по то да се пробије кроз непријатеља.

Сви смо стрепили, а обе убојне линије као скамењене гледаху борбу мале четице против три моћна непријатељска одељења. И после неколико тренутака видесмо, где се храбра четица пробија кроз лево непријатељско крило. То доиста беше Путник. Пожурих му у сусрет. И на двеста корачаји од првог непријатељског одељења сукобисмо се. На догледу обе војске и тако рећи с благословом непријатеља загрлисмо се. Непријатељ се није мицао, ни један метак не паде на нас, никаква коњична чета не

више причају, да су се осећали пријатно, а они, што се утопише у мору веле, да су осећали, да их мори ћутина. Ово последње приписује се раздражљивом утицају морске воде на душик. А скоро сви признају, да у том часу поникну неки особити осећаји, које никако не можемо урачунати у тешке и непријатне. Тако нас уверавају и они, који су срећно пали с огромне висине или који су спашени из чељусти дивљих зверова. Потпуно без бола је смрт од навале крви. Несравњено већи број људи умире од болести, и ту ћемо наћи случајеве, где човек страда до краја свог живота Што се тиче најтежих болести, као што је оток у мозгу, подераност црева, велике ожеготине на телу, ваља нам признати, да су оне саразмерно врло ретке. Сви ти болови трају за време болести, а не осећају се у часу умирања. Није мучно умирање, но је мучна болест. У таквим случајевима је баш права задаћа лекарева, да олакша страдање и несносне болове То је питање тако зване »евтаназије« — кад лекар олакшава ток болести, која доноси смрт.

Како се умире природном смрћу, која наступа без свака бола? Кад су питали издишућег стогодишњег Фонтењела, шта осећа — он је одговорио: »ништа — осећам само, да ми је отежао живот«. Кад је Брила-Саварен додао чашу воде свом умирућем рођаку, који беше од деведесет — три године, рече овај: »Бог те поживео за ову последњу услугу. Кад будеш доживео моје године, видећеш, да је таква смрт потребна, као сан«. И у самој ствари у старости сви удови тела увену, чувства отупе, те се угасе и све жеље према животу. Тада човек и без моралног и верског утицаја не боји се смрти. Нешто слично збива се скоро у свима болестима. У тешким грозничавим болестима живчани систем је отрован бактеријама, које га једу; болесник пада у апатију, и мисао о могућој смрти не утиче на њега бог зна како. Таква апатија наступа при хроничним болестима. У болестима срца и најмањи потрес утиче на мозак, те овај не може да м сли. Кад се човек нађе већ у наручју смрти, он онда изгуби и узвишени осећај љубави према ближњима, што је за умирање од велике користи.

И тако, завршује професор Нотнагел, није истина, да у часу умирања муче ужасни телесни болови. Умирање је страшно и мучно само у ретким случајевима, кад човек човека убија. А то је смрт на справама за мучење и смрт на ломачама. Природа је милостивија, од човека, и природна смрт долази као утешитељка и као сан, који умирује. Скоро у свима случајевима умирања од болести, природа долази и застре покровом свест страдајућег свог драгог створа и тиме га спасава од страха и муке. Није мучно физичко умирање. но је тешка само душевна мука И благо оном, који може достићи ону душевну равнотежу, да у часу умирања може рећи као Сократ. кад је испио чашу с отровом: »Но, Критоне, опраштај! Кад је боговима таква воља нек им буде!“

Превео: З. В.

опколи нас, што се све могло лако учинити. Непријатељски топови гледаху на нас доброћудно".

А о делу на малом Сомбору прича Јоца Стефановић Виловски ово: „Битка је била врло жестока. Само је малим четама пошло за руком, да се кроз непријатеља пробију. (Само се од опкољених одељења Паја Путник са својим одељењем — пола кумпаније — чете опавачке пробио; друго одељење, пола чете кумпаније глогоњске — предало се; и нико се није после свршеног рата вратио кући. Шта су с њима непријатељи урадили: или су их потукли, или су их у свом бегству собом у Турску провели и тамо их ваљда продали — није се никад могло докучити.)"

„Најхрабрија чета беше она, којом управљаше Паја Путник. Као код Јарковца, тако не хтеде ни сад овај млади ратник ништа о предаји да чује. већ крчаше мачем себи пут кроз непријатеља Многи су од нас изгинули итд."

У јануару 1850. године премештен је старац к активној — фелдрегименти у Италију, само је врло радо отишао. 1854. год. маширао је Паја у Влашку и Молдавску. 1859. г. у Италију.

У том рату учествовао је Паја код Мелењана — заоднички бој (Arrier-garde-Gefecht) и у битци код Солферина. Није имао прилике да каково сјајно дело изврши; јер у овако великим војскама, ретко пада у део срећа нижим официрима, да могу што ванредно извести, осим што је отео неке непријатељске лађе. Али је као један од најначитанијих официра посматрао и пратио све маневре и сав механ зам борбе и тактику основну и вишу (Schlachtentaktik) и морал, како аустријске тако и француске војске.

После свршеног рата запитали би га кад кад они војници, који с њим отеше лађе од Талијана: „Господине, а где су наше медуље?" Смејући се обично им је Паја одговарао: „Тамо, где је и мој орден".

1859. г. Паја тешко оболи и оде у пензију, и живео је у Опави. 1872. год. би изабран за панчевачког варошког капетана. Приликом развојачења границе протестовао је против тога и беше скинут. Године 1876. за време српско-турског рата покојник је војевао на Дрини и био командант добровољачке чете, која се великом већином састојала из угарских Срба. Био је јуначан, кад год му се дала прилика да се истакне.

1874. г. написао је, а 1875. штампао је дело: „Мисли о војеној организацији Србије". „Нешто мало објашњења" (српско-бугарски рат 1885. г. Готово је било 1889. г. ово још није штампано). Од овог дела изашао је одломак „Битка пиротска" 1890. год.) а нешто је споменуо и у делу „Мало измена и допуна" (Рат на Дрини 1876.) прва свеска штампана 1892. г. остале четири 1895. г. у овима је описао, како је војевала војска, у којој је он служио.

1888. г. пошто је по закону стекао право, да иште пензију навршивши 60 година свог живота — „замолио је за ову, пошто од њега створише прескакало, преко којега свакојаки младићи ускакаху у пуковнички чин, а њему га не дадоше, али у место пензије за казну доби, „недејство од године дана", а по одужењу казне пензију.

1895. г. штампао је и дело „Дарул-Џихад" (куће свете борбе) као што Турци зваху Београд, док у њиховим рукама беше, (једна стратегиско политичка студија) 1896. делце „Гардашу" а 1898. г. делце „1898" — кратак критичан поглед на дела г. Лебедева: „Вјероватнија операцијонији линији и т д." и г. Антисарматикуса: „От Берлина и Вјени к Петербургу и Москвје и обратно". Ово је делце штампано у „Босанско-херцеговачком Гласнику" а после је као брошура отштампано.

Старац је живео са свим повучено и резервисано према својим средствима. А пошто је на досад штампаним делима имао доста штете с изузетком „битке пиротске", из кога је дела извадио своје штампане трошкове.

Нема још ни пуна година дана, како је покојник написао свој животопис, који је изишао у подлиску „Заставе" бр. 67. и 68. На завршетку рекао је о себи ово:

Старац је и сада свеж и здрав, снажан но многи наши младићи, а поноси се сиротињом својом; јер прођи Србине сву Србију, па запитај за Пају Путника, те сваки ће ти сељак о њему рећи. Ма да га неки жалосни прваци око „Браника" заборавише и не знају, да је жив, ипак га српски народ воли и уздиже.

Старац се бави непрекидним читањем и са свим спокојно чека да и њему свети Петар заевира у своју трубу и позове га на свој „збор", али жеља му је да то буде на „бојном пољу".

Св. Петар га је ево позвао на збор, али му се жеља не мога испунити, да то буде на бојном пољу. Но и овако Паја Путник је и као Србин и као човек, и као књижевник, и као јунак учинио све што је могао. Нека му је слава и вечан спомен у народу!

Из патријаршије.

— Јеси ли видео? пита патријарх Георгије свог доглавника.

— Видео сам! То је масло епископа Змејановића. Он се жалио влади, што вас је саборски одбор ослободио. И сад влада тражи да вам синод суди

— Аја, вараш се! У тој се ствари није епископ Змејановић жалио.

— Па ко је то онда израдио?

— Ко? Моји пријатељи, моји красни браниоци!

— Ама за бога, како то можете мислити о њима!

— Е видиш да могу.

— Варате се Ваша Светост. И каквог би имали рачуна Ваши пријатељи да то учине

— Они су ми подметли ногу, они и нико други. Море шта то њих боли, ако се моја ствар отеже? Та они то баш и хоће. Нека се вуче, вуче, па да ме сисају, сисају.

— Ама за бога!

Немој их само бранити Један од њих приповедио ми је пре неколико година, како је отац адвокат предао сину адвокату једну парницу. Кад после неколико месеци, хвали се син оцу, да је парницу добио. — Магарче, каже му отац, зар си је већ добио? А знаш ли ти, да ја од те парнице живим већ 18 година, ето сам је теби предао, а ти место да је вучеш, музеш, па да је оставиш и сину у аманет, добио си је већ после 6 месеци. Море и ти моји браниоци иду у ред таквих адвоката. Хоће да и њихова деца бране моје пригоде... Шта мислиш ти? Шта кошта то? Боље је да ми узму све и нека ме одеру на једаред, него све мало по мало. Боли то!..

Ти знаш што ти знаш, а ја знам што ја знам. Ето н. пр. »Српски Сион« написао је у последњем броју: »наш добри чика Стева«. Па шта мислиш: Поручио је чика Стева, уреднику, да ми њега не фалимо. Шта сте ми каже, узели ту ваздан ласкати. Нисам ја велика девојка, па да се растопим, чим ме мало погладите по бради... Какви сте, још ћете ми послати прве руже из патријархове баште на поклон. Хвала унапред. Имам кијавицу, па не могу да их миришем... А, разумеш ли ти то?

Патријархов доглавник је само ћутао, а патријарх само шета по соби и пита: А, разумеш ли ти то?

Вести из места и са стране.

Скинут са звања. Пишу нам из Турије: „Јавили смо вам за „јуначко" дело г. Ј. З. М. Сад треба да знате и то, да је епарх. школски одбор изаслао истрагу, и људи су се заклели, да је он онај „момак", што је полицаја ножем ударио. Одбор га је скинуо са звања и осуђен је на губитак учитељског места у Бачкој. Не би ми ово потрзали и објављивали, да се није нешто међу тим десило. Кад је делија извршио јунаштво, некуд је шмурнуо на осам дана из места, и кад се вратио, толико је дрскости имао, да је у „Бранику" изјавио, да је оно, што је „Застава" о њему јавила, лаж и подметање. А сад се доказало, да је баш тако, како смо вам јавили. Не треба сметати с ума, да је тај господин Ј. З. М. један од главних подстрекача, који је натрунио своме садругу Ј. П. П., и помогао купити зло на њега, те је овај скинут са звања. А сад је иста судба постигла и њега. Дошао је ђаво по своје!"

Незадовољство у црк. општини. Пишу нам из Аде: Од 3—4 год. овамо, како је код нас умр'о протојереј Јован Павловић, честита и племенита душа, која нам беше и отац и мајка (нека је мир пепелу његовом и вечна успомена међу нами) од то доба код нас назаренство јако напредује; само ове текуће године, а то је за 3 до 4 месеца отидоше у Назарене неких 20 и више особа, а то је велики број кад знамо, да нас Срба овде нема више од 2000. Узради ли поп Јосим још и даље, као што је почео радити, ми смо тврдо уверени, да ће овде код нас за кратко време бити зло и наопако. Његово потказивање и суспендовање петорице одборника, од стране административног одбора, узмемирило је свет, и свет гледа у том самовољу и увреду. Људи знају, да не стоји православље, вера и црква на једном устарабарском одбору нити на једном потказивачу, на жалост свештенику, али зато опет неки говоре, да неће ићи у цркву где служи поп Јосим, нити му треба његова свештено-дејства, него ће пре ићи у суседно село, да се очува у својој вери. Људи слабијега духа лако ће у овом случају попустити и отићи куд не треба. Ово нису речи, тек да се рекне, него најозбиљније пружамо прет на ову појаву и незадовољство које је произвео поп Јосим, и очекујемо да позвани потраже лека и спрече ширење незадовољства. Овде се говори о непристасној комисији, која би имала да извиди и преслуша оних пет неправедно осуђених одборника. Ако је позванима стало до реда и мира код нас, они неће оставити, да се незадовољство и даље шири.

Примање топова. Нови топови за турску артилерију готови су у Круповој фабрици у Есену. Сераскерат је упутио генерала Риза-пашу да их прими. Риза-паша отпутовао је у Есен.

Турска власт и бугарски мађедонски комитет. Турска власт у Дринопољу притворила је у самој школи Танева, управитеља тамошње бугарске гимназије. У кући су му учинили преметачину осам полициста. Предавања у гимназији прекинута су. Притворен је и преметан и један учитељ тамошњи, као и неколико трговаца. А неколико дана пре тога притворили су у селу Канк-Ђеју 17 Бугара а 2 у селу Дуванцеву. Сви апсеници предати су војничком суду. Најпосле је турска влада притворила и Ботева бугарског школског надзорника у дринопољском вилајету.

Како учи један престолонаследник да пуши. Енглески престолонаследник страстан је дуванџија, а ту је страст још као младић имао. У 16. својој години већ је у велико пушио, истина у тајности. За ту његову тајну знала је само његова старија сестра, касније царица Фридрих, али она ту тајну никад одала није. Осим ње је знао још и један стари кочијаш, који је увек морао стражарити, кад је престолонаследник пушио. И чим би се отац престолонаследников показао, стари слуга дао би знак, и цигара би онога момента нестала у шавољу с водом, која је нарочито за то било и спремљена.

Спуштају се брегови. Близу Раудница је село Клапај, које је настрадало од велике воде Велика вода подлокала је обалу и земљу растањила, те се сад брегови, који окружују село, спуштају, те је до сад уништено већ 22 куће. Мисли се, да ће велики део овог села морати пропасти.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ".

Стигли 4. априла.

Петроград. (Ориг. тел.) Петроградски министар финансија саопштио је банкарима, да су неистините вести које говоре, да се политичко стање све неповољније развија.

Аливалнорт. Четири дана траје борба код Вепнера. Енглези су изгубили 18 мртвих и 132 рањена.

Ледисмит. Уходе јављају, да су се Бури повукли у један срез Еладслепта.

Лондон. Из Блемфонтена јављају, да су Бури заробили једну енглеску патролу, у којој је био и лорд Рослин, кога су однели у Кронштат.

Позив на претплату.

Почетком идућег месеца ступа „Застава" у другу овогодишњу четврт **и излазиће 6 пута недељно,** а то је сваки дан осим понедеоника и дана после празника.

Ми ћемо и даље чинити све што можемо, да одржимо „Заставу" на оној висини, која одговара угледу народа и радикалне странке. На сваки начин, имаћемо пред очима народне интересе. У послу око издавања овог листа, могу нам помоћи пријатељи странке и „Заставе", ако се постарају да њихова сарадња буде још обилатија и да нам стеку нове претплатнике.

Надамо се, да ће пријатељи овога листа и пријатељи радикалне странке озбиљно узети ову ствар.

Обраћамо нарочиту пажњу на „Заставине" народне бројеве од петка. Ти бројеви се удешавају за најшире кругове, а претплата за њих стаје 4 круне годишње, а на три месеца 1 круна.

Иначе је цена „Застави" 28 круна годишње, 14 круна на по године, 7 круна на четврт године, а 2 круне и 40 потура на један месец. Поједини бројеви стају 10 потура.

По решењу средишњег одбора радикалне странке, чији је орган „Застава", лист се никоме **не сме** давати на вересију.

У Новом Саду, марта 1900.

Уредништво и администрација „ЗАСТАВЕ".

Трговина.

НОВИ САД, 4. (17.) априла 1900. Пшеница прве квалитете фор. 7·40—— н. Пшеница средња ф 7·10—30 н. Пшеница лакша роба фор. 7·——— в Наполица ф. 6·10 до 50 Јечам нови ф. 5 30—50 Зоб ф. 5·10——. Кукуруз у зрну нови фор. 5 10—25 стари у зрну ф. ——— нови у клипови ф. ———

Маст 54 фор. Сланина сува 54 фор. дебела пушена 54 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки	34 - 35 нов	живе мере
„ средњи	32 – 33 нов.	
„ лаки	30 – 31 нов	

Све од 1 килограма

Теоци	26—30 нов. по клгр	
Јагњци	6 - 12 фор по пару	
Овци	——— фор. по пару.	

*

Стање воде под Новим Садом.

3. априла било је	4 82	мет.
4 априла било је	5·05	мет

ИСКАЗ

о прилозима за зидање православне цркве у Сантову.

(Наставак.)

Скупио у Панчеву Обрад Давидовић капелан. По 2 фор.: Фемка Бркић По 1 фор.: Данило Мајсторовић, Коста Стојановић. По 60 нов.: Катица Нинковић. По 50 нов.: Светоза Фодорић, Васа Станић, Коста Филиповић, Јован Богојевић, Даница Костић, Коста Радонов, М. Р. Костић, Стеван Маринковић, Стеван Богдановић, Макса Барјактаровић Даница Вујашковић, Душан Барбуловић. По 40 нов.: Дачић. По 30 нов.: Коста Петровић. По 25 нов.: Катица Стефановић. По 20 нов.: Зорка Ортопан, Васа Лујански, Тана Зестријав, Коста Х Атанацковић, Пера Ђукић, Јован Јованов Ђ, П. Б.. Божа Богојевић, Јакоб Громес, Ђира Радосављевић, Адић Ђока Бошковић, Алекса Петковић, Вукосава Филиповић, Лепосава Марковић. По 10 нов.: Коста Стојановић, Урош Атанацковић, Марија Капамаџија, Даница Журнул, Меланија Николић, Софија Коко, Анка Радивојев, Мара Стефановић, Љубица Стојановић, Десанка Љубиша, Ана Стојанчев, Славка Ђурчин, Милева Томић и Зорка Стојанчев. По 7 нов.: Софија Марковић. По 6 нов.: Мита Шамбек, Јелена Обрадовић. По 5 нов: Катица Петровић, Наталија Томић, Перса Рацић, Марија Жупанска, Софија Жебељанова, Мерима Бајин, Вера Коко, Софија Јовановић, Анђелија Челебић, Зорка Радишић, Александра Радишић, Жинка Бајин, Меланија Токин, Драга Кудрина, Јулијана Јовановић, Љубица Петковић, Софија Петковић, Вукосава Пандурова, Вера Мутавџић, Босиљка Долијановић, Анка Ђорђевић, Милеса Продановић, Зорка Стојић, Даница Раданова, Милена Арсенова, Даница Бека и Наталија Томић. По 4 нов: Јелена Обрадовић, Јулка Николић. По 3 нов: Кристина Ђукић, Ракила Јосимова. По 2 нов.: Добрила Павковић и Љубица Јовић. По 1 нов.: Даринка Јосифовић. По 1 фор.: Коста Стојановић. Свега: 18 фор. 88 нов.

Скупио Живан Шашић председник црк. општине у Сурдуку. По 1 фор.: Ђока Прешић трговац, Милан Мркобрад, Арсеније Хаџи Јеремић јеромонах, Никола Јовановић трговац. По 50 нов.: Живан Шашић, Богдан Чолић, Бранко Шашић, Јаков Дрњак, Петар Војводић, Петар П уновић, Исидор Ползовић, Драгутин Пауновић, Влајко Милосављевић, Милан Батас, Милорад Чолић, Павле Панић, Нестор Вукићевић јеромонах и Милан Пауновић. По 60 н.: Душан Ступар, и Настасије Совић 30 нов. Свега: 11 фор. 90 нов,

Скупљено у Рогољима. Срп. прав. црквена општина 5 фор. По 1 фор.: Ј. Бузрумовић. По 50 н. Паво Рађеновић, Марко Рађеновић, Сав. Мајсторовић, Миле Трифуновић, Леонтије Врховац. По 30 новч.: Остоја Добић. По 25 новч.: Јосип Вучковић. По 20 новч.: Пимотије Родић, Стево Верака, Стојан Родић, Игњатија Живановић, Ацо Ромчевић, Глишо Вучковић, Мојо Вучковић, Ђуро Трифуновић, Проко Сеатевић, Пане Врховац. Лефто Вујић. По 15 новч.: Магеница Вујић, Јово Калајџић. Гавро Вукасовић, Глишо Томић; По 10 новч.: Јосип Родић, Андрија Родић, Максим Васиљевић, Емил Мајсторовић, Алекса Шеатовић, Миле Јањатовић, Ђуро Рађеновић, Стеван и Давид Рађеновић, Темо Рађеновић, Дмитар Рађеновић, Стован Трифуновић, Ђуро Калајџић, Андрија Вуковић, Марко Вучковић, Вид Калајџић, Остоја Калајџић, Милан Шеатовић, Ђуро Шљука, Дмитар Богичевић, Тимотија Бавић, Аница Вујић, Стеван, Михаило, Проко, Петар и Константин Рончевић, Јоцо Грујић, Стојан Шеатовић, Лазо Шеатовић, Стеван Вучковић. Андрија Дмитровић, Станко Пакаји, Стеван Лакобрија, Марко Лакобрија. По 5 новч. Никола Трифуповић, Антоније Калајџић, Јосип Вучковић, Миле Вучковић. Љуба и Мара Вујић, Филип Миљановић, Авакум Шаотовић, Танасија Мајсторовић, Теша Гигић, Остоја Лакобрија. Вид Милетић, По 5 новч.: Теја Делебин. По 1 новч.: Остоја Богићевић, Стојан Лагетић. Осим тога Скупљено још 2 ф. Свега 18 ф. 45 н.

Скупљено у Бачком Мартоношу. Српска православна црквена општина 20 фор.: По 10 фор. Евица пл. Еремић. По 2 фор.: Амфилохије Еремић умир. игуман, Младен Јосић, Стеван Вучић, Милош Бачанов, Младен Бакалић старији, По 1 фор. Влајко Времи́ћ, Милева Еремић. Марији Еремић. По 50 новч.: Тоша Петковић, Васа Матић, Милица уд. Еремић, Сава Јаковљевић, Лаза Бакалић, Мила Вучић, Шандор Еремић, Сава Поповић, Шегева Бакалић, Максим Бачанов, Ђурица Терзин, Пера Јованов Милош Еремић, Милош Дураков, По 40 новч.: Младен Чанградац скупљан. По 30 новч.: Милан Савић, Рахига Грубанов, Светозар Шећеров. Влада Еремић, Влада Лунг и Влада Терзин. По 10 новч.: Моја Бакалић, Шандор Бакалић. Свега 52 фор. 50 новч.

Скупљено у Канаку. По 4 фор.: Богумил пл. Јагодић. По 1 фор.: Владимир Жупунски, Катинка пл. Јагодић рођ. Родић. По 50 новч.: Јован Јовановић Јереј. По 20 новч.: Мара Јовановић и Амалија Коњевић учитељици, По 25 новч.: Светозар Богосављевић. По 10 новч.: Миливој Јовановић. Свега: 7 фор. 25 новч.

ОГЛАСИ.

АЛЕКСИНАЧКО ДРУШТВО

„СМЕХ И СУЗА“

за свадбарину, посмртнину, и повојницу, овластило је ове своје поверенике, да могу уписивати нове чланове у сва три одељка овога друштва, по дата им упутства и то:

г.г. Новаковића и Косовца, Нови Сад.
г. Миладина Бранковића, Бела Црква.
г. Николу Милошевића, Винковце.
г. Рацка Поповића, Мол (Бачка).
г. Стевана П. Боснића, Митровица.
г Плавшу Лесковца, Ст. Сивац Черевић, Срем.
г Исидора Ползовића, Сурдук.
г. Милана Милина, Вел. Бечкерек.
г. Матију Новаковића, Златна Греда.
г. Косту Васиљевића, В. Кикинда.
г. М. Ђ. Ћосића, учитеља, Турски Бечеј.
г. Петра Ђ Рад сављевића, Крчедин.
г. Густава Селињера. Земун.

Траже се повереници из других крајева, а нарочито из Славоније, Хрватске, Далмације, Босне и Херцеговине.

Алексинац. 30. марта 1900. год.

146 1—3

Управа друштва „Смех и Суза“

П. Тривунац, члан управе. **А. М. Михајловић**, председник.

Нема кашља више!

Старо опробано кућевно средство јесу једино прави

Оскар Тицеови Лукови бонбони.

Необично брзо дејствују против **кашља, промуклости, навале слузи** итд. Нарочити састав мојих бонбона осигуравају потпун успех. Зато треба ваљано пазити на име **Оскар Тице** и на **„Лукову марку“**, пошто постоје подражавања, која су без значаја а и шкодљива.

У кесицама од 20 и 40 новч.

Стоваришта у **Новом Саду**, као и у апотекама и дрогеријама у свој Аустро-Угарској. — У местима, где нема стоваришта, равашиље по претходној пошиљди новаца, главно стовариште: **J. KRIŽAN, Kremsier** (Mähren) 150 1—2

ГЛАСОВИ ИЗ ПУБЛИКЕ.

ЗАХВАЛНО ПИСМО ИЗ АМЕРИКЕ.

Препис оригиналног писма, од речи до речи немачки преведено.

Господину ФРАЊИ ВИЉЕМУ, апотекару, у Најнкирхену, Доњој Аустрији.

У Њујорку, 6. (18.) маја 1898.

Драги Господине!

Новембра 12. 1895. тако сам био оболео од ревматизма, да сам био приморан, лећи у кревет. Осам дугих месеци морао сам на истом месту лежати, не бивши у стању ни један пол помаћи се; тежина мога тела спала је од 175 на 130 фунти, што је знак страховитим бољама, што сам морао претрпети за све те године. Нисам пропустио готово никакво лечење, али пошто сам употребио ма што, чуо сам на пр. о неком Liniments Electric турским купкама, и пошто сам се узаман свачим послужио код лечника, нисам се осетио боље, тако, да ми је последњи лечник, који се самном забавно, рекао, да неће више да узима од мене новаца, јер би био без цели потрошен.

У то време нанесе ме случај, да се састанем с једним својим пријатељем, који ми каже за Вилхелмов **антиартритични антиревматични теј за чишћење крви** (Wilchelms antiarthritischer rheumatischer Blutreinigungsthee) да је то непогрешиви лек за ревматизам Ја мупричах о својим огледима (експериментима) са другим лекаријама и да у њима имам врло мало поверења Чинило се, као да ми је рука судбине казала. да Вама пишем, те сам у срцу замишљао, да још има један помагач, који ће ме излечити. И тако сам се уверио, да има на свету такав спас. Ја не могу речма описати страховите боље за последње три године; али сад ме неће више ништа узнемиривати и ја мислим, да се овога часа осећам као новорођено дете, не мајући за сва блага светска према Вилхелмовом **антиартритичном антиревмат. тељу за чишћење крви.**

Будите добри, Господине, те ми обратном поштом пошљите „b. S. Q. D“ туце (12) пакета од нашег Вилхелмовог антиартритичног антиревматичног теја за чишћење крви.

Желећи вам што је најбоље у здрављу и дугом животу, остајем с највећим поштовањем ваш **Јосим М. Гордон.** 179 orchard st. New-York уједињених држава Америке.

Добити се може у свима апотекама. 536 4—7

Стовариште Нови Сад. Апотека „код женевског крста“ г. Б. Хеса.

УТЕХА ЗА БОЛЕСНИКЕ!

ДУПЛО ПИВО ОД СЛАДА!

Заштитна марка Св. Стеван.

Изванредно дејство за оздрављење код **малокрвности, нервозности. тешкоћа при варењу. неспавања и слабости,** даље се препоручује онима, **који се опорављају. и матерама и дадиљама које доје.**

Препоручено од гг. универзитетских професора: Дра Анђана, дра Елишера, дра Херцела, дра Кетлија, дра Корањија, дра Лауфенауера и дра Либмана.

Добити се може у **Новом Саду** код **ИСИДОРА ФРАЈДА,** заступника **Штајнбрушке грађанске пиваре акционо друштво.**

Телефон бр. 70. 141 2—5

ЈЕФТИНЕ ЦЕНЕ!

ПРОЛЕЋЕ 1900!

Јакне за госпође	Одела за господу
Крагнова за госпође	Горњи капути за господу
Јакне за госпођице	Одела за дечаке
Крагнова за госпођице	Горњи капути за дечаке

купује се најбоље код фирме

ВИГЕНФЕЛДА И ШРАЈБЕРА У Н. САДУ

главна улица бр. 13. у кући Браће М. Поповића.

100 8—10

ВЕЛИКИ ИЗБОР!

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду,